

Mød Hanne Petersen (f. 1936)

Fortællingen er optaget i Kruså i april 2016

Jeg hedder Hanne Petersen i dag og er født for 80 år siden i Flensborg. I Kappelner Strasse og det er tæt ved den danske skole, Jürgen Schule, eller Jørgensskole(Jørgensbyskolen) må jeg hellere sige. Jeg begyndte min skolegang 1942 ved siden af Jørgens skolen, der ligger en tysk skole, der hedder Hohlwegschule, og den var dengang kun ren pigeskole. Og der gik jeg vist 3 år i skole, afbrudt på forskellige andre skoler, fordi de blev de sidste krigsår til lazaret, så skiftede vi skole hele tiden, så 1946 hjemme i vores gade, der sagde de alle sammen "Ich will in die dänische Schule" og det ville jeg selvfølgelig også, men se, vores familie var jo faktisk dansksindet, men dengang, der var krig, vi vidste ikke, hvor Danmark var. Hvis man var ved Ostseebad og badede, så sagde de "Der ligger Danmark". Mere tilknytning var der ikke.

Og skal jeg fortælle om det med fyrtingen? Det eneste danske ord, som jeg kunne, så sagde min Oma altid. Hanne du får en med fyrtingen, hvis du ikke er ordentlig! Ikke? Nåh, men jeg blev altså tilmeldt den danske skole og så begyndte jeg i noget, der hedder "Karratjehaus" og det ligger på Jürgensby og der var jeg vist et lille års tid, så skulle vi have en prøve for at komme på Duborg skolen.

Hvorfor var det lige det blev dansk skole Hanne?

Dansk skole blev det, for alle ville jo på dansk skole og så ville jeg selvfølgelig også i dansk skole, det er klart og hvad de så fortalte, "Bro, Bro, Brille" sang de og den kunne jeg også, og så kom jeg hjem og sagde: "Oma, jeg kan dansk", "ich kann dänisch". "Bro, Bro, Brille", den sang jeg så und "ich will in die dänische Schule" og hvis, der var noget, jeg ville, så gjorde de det også, - indenfor rimelighedens grænser, men min mor hun var på arbejde, hun havde ikke tid og Oma hun var skidt til bens, for det var trods alt min oldemor. Så fik hun nogle af sine venner, og de var fra Danmark eller havde meget familie i Danmark. "Wir gehen mit Hannchen zur Duborg Schule."

Men Hanne du talte også om sult?

Ja, om jeg var sulten, og så sagde børnene "Dänische Schule, der får vi et stykke Seife(sæbe)", vi havde jo heller ingen sæbe, der fik vi et stykke sæbe om måneden og så fik de hver eneste morgen smørrebrød og levertran, og der blev jeg tilmeldt og så kom jeg på Jørgensbyskolen og der fik vi så morgenmad og sikken en drøm det var at komme i dansk skole. Der var for mig som at komme i himmelen. Hvor var de flinke. Det var de virkelig. Og så gav jeg optagelsesprøve til at komme på Duborg skolen, der kom jeg så og der var jeg cirka, jeg kan ikke rigtigt huske det, måske et halvt års tid, men så begyndte de at snakke om, at de skulle bygge Christian Paulsen skolen og jeg

tilhørte faktisk den bydel, den sydlige del af Flensborg. Ved siden af Christian Paulsen skolen der var der en lille skole, der i gammel tid havde været samlingssted for danskere, det kaldte de dengang Tivoli og der var der almindelige klasselokaler og der var jeg et års tid og så byggede de samtidig en barak og der gik jeg i 5. klasse og så blev det til mellemskolen og der blev Christian Paulsen skolen færdig og så kom jeg i mellemskolen og fik dansk mellemskoleeksamen og den skoletid har faktisk været rigtig god, men vi skulle jo, dengang var det jo sådan, at vi skulle være lige så kloge som "Die deutsche Mittelschule". Så vores mellemskoleeksamen skulle være tilsvarende. Vi havde de samme fag som tysk Mittelschule og om vi var dansk eller tysk dengang, - som barn, jeg var ikke så bange af mig. Jeg var hverken ond eller fræk, men mundet som børn kan være i en by og så hvis børnene gik fra den ene skole, så sagde de "Tyskerpak med æ lus å æ nak" (Tyskerpak med lus på nakken), det sagde vi. Danskerpak kunne de ikke sige, men vi sagde i hvert fald tyskerpak med lus på nakken, ik?

Hjemme ved jer Hanne, snakkede I da sønderjysk, plat eller?

Plattysk! Plattysk det kan jeg også! (Plattdütsch, dat kann ich ok do!) og i den danske skole der kom vi hvert år på ferie på Sjælland. I Roskilde var jeg på en bondegård. Nej, hvor kunne jeg godt lide at være der. Om morgenen når jeg vågnede, ba, ba, ba, ba, det var gæs og ænder blevet jaget ud af stalden og høns, der gjaldede og muh, muh, det kendte jeg jo slet ikke inde i byen. Nej, hvor var det herligt. De havde en datter, et år yngre end mig, og der var et andet feriebarnd, Sølvi Nygaard Nielsen, Uglevejen 27, Oslo, Norge og det fik min datter navnet af, Sølvi, og så var en ferie pige fra Sjælland, Berit hed hun og en sydslesvigsk pige Edith og mig. Og jeg ville altid lege far og mor og børn og så skulle de gå ud og plukke og ned i kælderen og hente mad og så skulle de hen og sove. Så spiste mor mad.

Hvordan var det at møde en dansk familie og det danske sprog?

De var jo så, der havde jeg jo kun været i dansk skole et lille års tid. Jeg snakkede jo som jeg plejede. Og året efter kom jeg igen og så sagde de "nej, hvor er du blev god til dansk, nu siger du jo ikke "cikle"(cykle) mere, må jeg låne din cikle?" Altså på tysk, der siger man jo, som det bliver skrevet, det udtaler man jo, det andet det bliver lidt mere blødt og du kan tro jeg lærte at lytte mig til det danske, for så sagde hun engang "Vil I ikke alle have en is"? Nej tak, sagde jeg af ren beskedenhed og jeg kunne heller ikke forstå det ord og så kom det jo " det kunne jeg også godt have tænkt mig at have". (Hanne griner). Og de var så søde ved mig. Vi kørte jo med hestekøretøj ind til Roskilde til en gammel købmandsgård og så fik jeg nyt tøj og så vendte de hvert år til København, der havde de en familie, han var grosser eller grossist på Nørrebrogade 58a på 2. sal og der sad vi inde i stuen og der var der over lampen en klokke, hvis tjenestepigen skulle komme og så gik de med mig i Tivoli og Zoologisk have og det var hvert år, så alt i alt, en gang var jeg derovre i snart 2 måneder og så kom jeg hjem og

så stod min mor ved banegården og så sagde min mor "Nej Hannchen", der havde jeg taget snart 10 pund på. Og for lige at gribe tilbage igen... og hvis det var til jul, jeg kan huske om det var lige efter krigen, der ønskede jeg mig ingenting, men "Heringe in Tomaten, eine Dose Heringe in Tomaten". Hvilket barn tror du ville gøre det i dag? Og inde i Flensborg som barn, der gik vi jo meget i Kino, meget endda, Kaspertheater und Seppl, nej det gjorde vi. Dengang, vi havde nok mange muligheder, jeg var da ligeglad om vi gik til dansk forening eller tysk. Hvis de andre skulle derhen, så skulle jeg også. Og så skulle man have en briket med eller et stykke træ. For at de kunne fyre op og det var det samme, hvis du gik til en frisør, der havde vi også en briket med.

Og hvad skulle man bruge den til?

De havde jo heller ingenting til at fyre op med, både til krøllet og alt og vi skulle i hvert fald have en briket med og jeg kan huske i skolen, da vi nu snakker om briketter, da skulle vi også have et stykke Holz(træ) med, da jeg var i tysk skole endnu, der var jo ingenting.

Ja, I samlede jo koks nede ved havnen. Fortæl lidt mere om det.

Åh, ja så kom de op af gaden "Da ist ein Schiff mit Koks und Briketts", - taske i hånden og jeg husker, at min mors søster, hun var jo meget yngre end min mor, hun stod på den anden side af gaden og vi havde zwei Taschen (to tasker) og jeg kunne ikke slæbe dem alle, og så kan jeg huske, at vi samlede alt der faldt ned, som de ladede over i lastbiler jo ik, så lå vi jo der og samlede og det var jo nok irriterende for dem, for jeg kan huske en mand sige " das ist doch so ein freches Stück, Mensch, die kriegt gleich eine Forke im Kopf". Nåh ja, der samlede vi så og hvis der kom et tog, og de ladede det om, så samlede vi også der. Og dengang, det var ikke at stjæle, det var ligefrem nød og jeg kan huske om natten fra Flensborg klokken to eller tre tog vi med en Blockwagen til Handewitt Busch, kaldte vi det, eller nach Glückburg, tænk engang man gik så mange kilometer bare for at få lidt træ i en Blockwagen. For alt tæt om Flensborg by det var jo allerede savet ned, så vi skulle jo længere ud.

Hvor gammel har du været der?

Ja, det var lige efter krigen, 7-8, 9 år eller der omkring, og jeg ville kun med, hvis jeg måtte sidde i Blockwagen, og de skulle trække mig og der ovenpå og ellers var jeg ligeglad og sad der ovenpå. Det var en lang vej, og vi skulle gerne tilbage inden nogen så os, derfor var folk undervejs ved den tid (om natten) (9.30)

Alle flygtninge kom til Flensborg by lige efter krigen? (11.35)

Ja, de kom jo til Flensborg by, og de blev jo indkvarteret lige der ved privat folk og nu ved vores købmand, som havde værelser fri, men han var jo sådan en fin mand og de fik et af hans gode værelser, men ellers blev lagerrummet ryddet ud, og så fik de

havestole ind, men det var lige meget, det var flinke mennesker og de fik så arbejde på den fabrik, min mor arbejdede på, papirfabrik, der fik hun arbejde, de kom jo fra Stolp i Pommern, de kom jo alle fra Østtyskland og Pommern, men så forsvandt de faktisk efter et par år hurtigt, for der mange, der flyttede ned i Rheinland, Duisburg, Essen, nede i Ruhrgebiet i Düsseldorf. Selvfølgelig blev mange hængende. Derfor blev Flensborg sådan set en blandet befolkning. Vi snakkede før på gaden plattdeutsch näh! (plattysk, ikke sandt) Tag nu Peter Grün oder fünf Pfennig. Entweder(enten)havde du lidt grønt siddende ved din sok eller du skal have 5 Pfennig?

Kan du huske særlige talemåder på plattysk? Særlige sange, som I ikke havde med ind i den danske skole. Hjemme på gaden.

Lad os tage til jul. Vi dansede ikke om juletræet. Vores gaver var ikke indpakkede. Jeg ved så ikke, om vi ikke havde papir, men de stod så oprangerede og du fik ikke en pakke, før du havde sagt dit gedicht (vers)

*"Lieber gute Weihnachtsmann,
schau mich nicht so böse an,
stecke deine Rute ein,
Hannchen will immer hübsch artig sein".*

Se, det var jo den og så fik jeg min pakke og så var det jo godt. Nåh, så kom vi til nytår, mere eller mindre klædte vi os ud, men hvad fik vi? Vi fik måske en lille brunkage eller et æble eller 5 Pfennig ik, mere gav det jo ikke dengang.

Gik I så med rummelpotten?

Ja og så sang vi.

*"Fru, måk de Dör op
de Rummelpot will rin.
Då kommt en Schip von Holland,
dat hätt keen gode Wind.
Schipper sölln wi reissen,
Stürmann sölln wi preisen.
Sett de Segel op in e top,
un gif mi wat in e Rummelpot!"*

Og hvis hun ikke lukkede op, så sang vi.

” Roll, roll, roll, dat ole Wif is dull – oder schrull. (dull-toll)

Hvad var der med Karl Otto Meyer og Rummelpot?

Ja, der var ikke noget, han boede bare i vores gade, der er han også født. De var meget dansk, hvis jeg nu tænker mig tilbage, de var meget danske, de var echt Dänen, kan jeg sige, Karl Otto Meyer og Sonja hed den ene søster og Margot Meyer, det kan jeg alt sammen huske.

Hvordan var det at starte på den danske skole, måtte man så tage sit sprog med eller sin dialekt med. Hvordan klarede du dig med dansk, når du ikke havde lært det?

Vi snakkede da tysk, jeg ved ikke om vi snakkede plattysk, jeg ved det ikke, men sådan en slags ”Flensburger Misch-Masch”, Flensburger Deutsch, nej, jeg kan i hvert fald ikke mindes, at man var irettesat eller noget som helst, for mig var ligefrem som at komme i himlen, nej, jeg skal da helt glemme endnu, da jeg endnu gik i tysk skole, da havde jeg en lærer Matzen, en rigtig Nazist, han gik på gaden i sit brune tøj og det var oppe i Jürgensby og vi gik jo meget rundt, man havde jo ikke cykel, man kendte Flensborg, ik, så kom han den næste dag i skolen, så sagde han til mig, så havde han et skævt hoved, ”Wie ist der deutsche Gruss?” og med sådan en stemme. ”Wie ist der deutsche Gruss?” ”Heil Hitler”, sagde jeg så, det havde jeg nok glemt, og så trak han mit øre en halv kilometer lang!

Men så begyndte han at blive venlig ved mig, jeg var jo et nøglebarn. Min Oma var jo død og så havde jeg nøgle om halsen, hvis Opa så ikke var hjemme. Og så må jeg have lagt den hen et sted, for min mor kom fra arbejde og kunne ikke finde den. Så bankede hun på og sagde ”entschuldige” og så fik hun nøglen, den havde jeg smidt derhen, må jeg nok sige, nåh så lukkede hun døren og så sagde han ”War das da deine Mutter?” ”Ja”. ”Die habe ich auch in der Schule gehabt”. ”Berta”. Så kiggede han helt mildt og så tænkte jeg nok, hun må have været god og så var han faktisk flink ved mig. (16.50)

Men det var det første år af din skoletid, at du startede i tysk skole?

Ja, Johannes Mädchen Schule og den ligger ved siden af den danske Jørgens skolen i Flensborg lige ved siden af, der var jeg jo inde med Sølv(datter) og se, ikke. Jeg kunne huske det hele. Det eneste, der var, det var blevet malet og der lå sådan lidt papir, sådan du ved og lidt blade. Ellers lignede det på en prik.

Og efter skolen Hanne kom du i lære?

Efter mellemskoleeksamen søgte jeg så en læreplads, det var lige meget, hvad jeg skulle være, jeg var ikke klar over, jeg ville også være telefondame eller frisør ville jeg også have været, eller købmand havde jeg jo og lærer ville jeg gerne være, men jeg var meget afhængig af min mor(mormindet) og kunne ikke tænke mig at flytte til Danmark og læse. Det gjorde nogle i vores gade ellers var jeg nok blevet lærer, men jeg kunne ikke drømme om det, - også da jeg var på ferie i Roskilde, hvor har jeg grædt, hvis der ikke kom et brev. Jeg skulle mindst have et brev en gang i ugen. Så fik jeg faktisk omsider så en læreplads, selvom de andre altid sagde "Dänische Schule? Leider näh, näh" men så fik jeg "durch Beziehung" en læreplads og det var så i en Konsum og der var der jo også en, der var temmelig tyskmindet, ham, der var leder af den forretning. Men jeg beviste, at jeg også kunne noget, selvom jeg havde gået i dansk skole. Hende, der gik i tysk Mittelschule, sie fiel ja durch, hatte die Prüfung nicht bestanden, aber Hannchen von der dänischen Schule bestand mit *sehr gut*, Kaufmannsgehilfenprüfung. Så blev han ordentlig ved mig.

Det var så en test I skulle til undervejs i din læreplads?

Nej, det tog tre år, nej tre gange om ugen gik jeg på tysk Handelsschule, von acht bis eins, og hvert år skulle du så lave en prøve, og så zuletzt Kaufmannsgehilfenprüfung. Og for mig i dag er det om jeg læser dansk eller tysk det er eine Wichse! (Tysk talemåde. **Das ist alles eine Wichse! Betyder Das is alles dasselbe**) Plattdütsch kann ick ok do, rigsdansk kan jeg også, men så blev jeg gift herovre i Kruså(Danmark) og så sagde min svigermor "Hanne, vil du ikke med ud i æ *hauv*? (sønderjysk for *haven*) *hauv*? Hvor er da vandet henne? Du ved, haven ikke?"

Så du har først lært dig sønderjysk, da du kom her til Kruså?

Ja, for her snakkede de jo ikke andet. Vi boede først, de første 9 år boede vi i Kollund, og der boede vi faktisk ved Fjordvejen og der var en gammel murermester, hans kone var død og så flyttede han til en anden dame og så lejede han det ud, så vi boede rigtigt præsentabelt. 3 stuer med badeværelse og det hele. Så det var præsentabelt, men vi fik kun indrettet den ene stue. Og det kunne vi bruge for 500 kr., men lykkelige var vi, men min mor fik så kræft, da jeg var 17 år og min mand og jeg vi havde jo ingen

penge. Vi skulle med rutebilen til Kiel, hun lå på Universitetsklinik, for dengang blev man jo behandlet med radium og så måtte vi jo derned. Og vi havde kun penge til eine Wurst og den delte vi, nej wo waren wir hungrig! Det er nok derfor jeg har sådan en god appetit i dag, for jeg syntes altid, at jeg var sulten, altid var jeg sulten, ik. Og så her var hun jo rask, rask en 3-4 år og så var jeg jo flyttet til Kollund og det sidste års tid af hendes levetid, om sommeren, der boede min mor ved os. Jeg mindedes hende ikke som syg, men hun sad kun, men der må jeg faktisk sige fra tysk, fra Papirmühle, hvor hun var ansat, der kom en tysk læge en gang imellem til Flensborg. Det var jeg da helt benovet over, ik, hun var da kun Arbeiterin ik, der kom der en tysk læge, fordi hun havde været ansat på Papiermühle så mange år ik, det var da *benovende (til at blive benovet over)*. Men ellers kan jeg kun sige, at jeg har gode minder om tysk og dansk. Man skal bare ikke være bange og tro man er mindre værd.

Og Hanne, hvis du skal give unge mennesker et godt råd til det at vokse op med to sprog eller nogle ønsker for fremtiden, hvad skulle det så være?

For det første må de sige mange ting og gøre mange ting, men pas på, at de aldrig er onde. Det er en betingelse. Man kan sige mange ting til mennesker på en måde, man behøver ikke at være ondskabsfuld og så alt det og så udlev jeres drømme og hvis I har et mål, så gør det, men glem ikke de mennesker, der er rundt omkring jer. Glem dem for Guds skyld ikke! For ved du hvad, når I bliver gamle, så er det værdifuldt, man har lidt kontakter. Der har jeg nok haft for lidt, for jeg har ingen familie. Da min mand døde, ingen familie, der stod jeg. Se, det vil jeg også sige til jer, udfyld jeres drømme, for her, så fik vi jo en tømrer/ og snedkerforretning og da min mand døde, så kunne jeg passe den selv, fordi jeg kunne dobbelt Buchführung og det hele ik, den havde jeg så selv i tre år, men så afskibede jeg den.

Men hvad har det betydet for dig Hanne, både at have plattysk og sønderjysk og tysk og dansk og at du har kunnet så mange forskellige sprog? Hvordan har du brugt det i dit liv? Og hvad har du brugt det til?

Det har jeg faktisk brugt mangt og meget. Hvis nogen var indlagt her (Hanne arbejdede senere på plejehjem) på Flensborg sygehus, da kan jeg huske flere gange, hvis jeg besøgte nogle så, moin, moin, det ord, det viger jeg ikke fra. Moin ik, de snakkede jo ude fra landet af, og når vi har været på camping i Langballigau, (ude på Angeln) der var der en sjov historie. Der sidder vi nede ved vandet, så er der en ung mand og han har en lille dreng på 5 år og så snakkede han hele tiden plattysk og han sad ved siden af mig, og så sagde jeg: "Undskyld, sagde jeg. Snakker man så meget platt her ude nu? Nein, schade, das tut man nicht mehr. Aber wir haben einen Hof," som de havde haft gennem mange generationer, "og vores dreng, han skal i hvert fald også bringe det plattyske videre. Derfor har jeg så min fritid med drengen, så snakker

Bliv klog på det danske mindretal vi uden at han følte tvang, på en sjov måde, Willst 'n les hebben? (Vil du have en is?) Du ved på sådan en sjov måde, den lille fik lov til at lege på plattysk og om han ville have en is, det sagde han også på plattysk. Så han fik også det sprog på en god måde ind, ik? For du kan jo også perfekt tysk og nu når vi faktisk har været Europa rundt fra Rumænien til Spanien og Italien rundt. Det har faktisk betydet en masse, ja jeg kan jo ikke italiensk, men lidt engelsk, men man ikke forgive noget, man skal venligt spørge for og om hjælp. Ak, hvor har vi fået hjælp. De har næsten kørt foran os og vist vej til campingpladsen. I Ungarn kørte to motorcykler med Politi 5 kilometer foran os. Alle skulle holde for og, der kom vi med campingvognen ik? Der er så mange sjove episoder, fordi du prøver at være venlig og spørge venligt ad. Så er der ikke en, der schnautzer dig an. Det er rart at kunne forskellige sprog og man skal ikke være bange, man skal bare være venlig.

Kan du en lille plattysk historie her til sidst?

Dat weet ik jo nich, dat weet ik jo nich.

Noget som betyder noget for dig?

Ja, jeg ved jo heller ikke, i dag. Jeg ved ikke hvor jeg kan alle de børnesange fra. For resten det har jeg jo helt glemt. Jeg har jo også gået i tysk børnehave. På engang kan jeg alle tyske børnesange. Jeg ved ikke, hvor det kommer fra. Jeg kan dem bare! Men i dansk skole sang vi meget, for på den måde lærte vi dansk. *I østen stiger solen op*, så skulle vi oversætte på tysk, vers eins og så oversætte på tysk og det gjorde vi ved mange sange, men vi sang næsten hver dag *I østen stiger solen op* indtil vi kunne den og betydningen, hvad synger vi i grunden. Og jeg synes i hvert fald i de skoler, jeg har gået i, der var der en time med frøken Hansen om demokrati, der lærte vi da en hel masse. Jeg har haft en god skole. Jeg ved ikke om de lærer så meget i dag, men min skole var god. Jeg lærte meget.